
Globalno obrazovanje za aktivno građanstvo – mit ili potreba?

Valerija Šinko¹

Sažetak

U vrijeme brojnih ekoloških, društvenih i političkih nepogoda rastu očekivanja od sustava odgoja i obrazovanja. Težnja da naša djeca i buduće generacije postanu upućeni, aktivni i angažirani građani s razvijenim osjećajem odgovornosti prema užoj i široj zajednici, a naposljetku i da doprinose kvaliteti života na lokalnoj, nacionalnoj, ali i međunarodnoj razini, zahtijeva da odgojno-obrazovni sustavi pridaju veću pažnju odgoju i obrazovanju o globalnim pitanjima i za globalna pitanja. Koncept globalnog obrazovanja, nastao 90-ih godina prošlog stoljeća, podrazumijeva transformativni proces učenja u kojem dolazi do promjene perspektive o svijetu u kojem živimo te pomalo utopijski teži stvaranju pravednog svijeta u kojem se poštuju ljudska prava te teži jednakosti i ravnopravnosti svih građana. U brojnim dokumentima opisuje se *aktivni globalni građanin* koji uspijeva transformirati društvo u ravnopravnu, održivu i mirnu zajednicu aktivnim sudjelovanjem svakog pojedinca. Cilj ovog rada je iznijeti teorijski pregled koncepta obrazovanja aktivnog globalnog građanstva i analizom dostupne znanstvene i stručne literature utvrditi (ne)postojanje znanstvenog i stručnog istraživačkog interesa za bavljenje temom aktivnog globalnog građanstva u odgojno-obrazovnom kontekstu Republike Hrvatske te razmotriti je li ova tematika u nacionalnom kontekstu samo mit ili potreba izražena kroz znanstvene i stručne radove.

Ključne riječi: globalno obrazovanje, osobni razvoj, solidarnost, transformativno učenje, uključenost

1. Uvod

Djelovanje čovjeka na okolinu, ne samo na prirodu već i na društvene strukture, rezultira određenim posljedicama koje mogu biti zakašnjelo vidljive tek sljedećim generacijama, od kojih se očekuje brza i adekvatna reakcija usmjerena prema njihovom ublažavanju ili pak prema prilagođavanju istima. Svjedoci smo brojnih društvenih izazova, kao što su prisilne migracije izazvane političkim i ratnim sukobima koje rezultiraju izbjeglištvom, pad nataliteta i sve manji broj radno sposobnog stanovništva u određenim dijelovima svijeta, negativne posljedice globalizacije, upitna demokracija i slično. S druge strane, klimatske promjene rezultiraju učestalim poplavama, požarima, promjenama temperature, podizanjem razine mora, a kontinuirano onečišćavanje i neodgovoran odnos

¹ Valerija Šinko, asistentica na Odjelu za pedagogiju Sveučilišta u Zadru, Hrvatska

čovjeka prema prirodi i dalje ostaje veliki problem današnjice. Suočeni sa spomenutim promjenama koje se u literaturi često nazivaju izazovima sadašnjice, dolazimo do spoznaje kako današnje društvo, iako svjesno čovjekovog utjecaja na okoliš te na društvene i političke procese, ne može zaustaviti posljedice prijašnjeg djelovanja, koje i s odgodom ipak narušavaju ustaljeni način života. Razvijena je svijest kako nove generacije žive u svijetu koji na svim razinama (društvenoj, ekološkoj, demografskoj, znanstveno-tehnološkoj, političkoj, tržišnoj i dr.) doživljava brze i neočekivane promjene, a na odgojno-obrazovnim sustavima je odgovornost da ih pripremi za suočavanje s njima te da odgoji generacije koje će stvarati mirnije, pravednije i bolje društvo. (Keeley, 2007) Plotkin (2008) govori kako je jedan od ključnih izazova današnjice definirati ulogu odgoja i obrazovanja u suočavanju s dosadašnjim ljudskim neuspjesima jer se upravo u odgoju i obrazovanju novih generacija, koje će biti globalni aktivni građani, vidi potencijal za postizanje potrebnih promjena. (Winter-Simat et al., 2017) UNESCO (2021) u izvješću *Reimagining Our Futures Together* također naglašava ulogu odgoja i obrazovanja u stvaranju uvjeta za bolju budućnost, a u transformativnom procesu učenja i promjeni vrijednosti koje se promiču novim pristupima u obrazovanju prepoznaje nadu da će nove generacije uspješnije odolijevati globalnim izazovima i (ne)prilikama. Globalizacija je dokinula „izolaciju“ građana unutar teritorijalnih granica država, stoga danas možemo govoriti o građanima svijeta, odnosno globalnim građanima. Građanska kompetencija uvrštena je na popis ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje i podrazumijeva sposobnost pojedinca da „(...) u potpunosti sudjeluje u građanskom i društvenom životu na temelju razumijevanja društvenih, gospodarskih, pravnih i političkih koncepata i struktura, kao i globalnih promjena i održivosti“ (Vijeće Europske Unije, 2018: C189/10). Postavlja se pitanje na koji način odgojno-obrazovni sustavi mogu odgovoriti na ove zahtjeve? Kada govorimo o odgoju i obrazovanju za aktivno i globalno građanstvo, Morais i Ogden (2010) navode kako taj proces treba ispitivati kroz uključenost tri dimenzije: društvenu odgovornost, globalnu kompetenciju te globalnu građansku uključenost. Građani svijeta prepoznaju međuovisnost društvene odgovornosti pojedinaca, kritički promišljaju o društvenim situacijama te uspješno identificiraju i ispravljaju nepravdu, uvažavaju druge kulture i svjesni su da lokalno djelovanje ima globalne posljedice. Osim toga, pokazuju interes za građanske inicijative, sudjeluju u raznim angažmanima kao što su volonterske akcije te kontinuirano proširuju svoju informiranost o globalnim pitanjima (Kempin Reuter i Moak, 2022). U teorijskom dijelu ovog rada nastoji se objasniti koncept globalnog obrazovanja kao jednog od odgovora obrazovnih politika na sve veće zahtjeve suvremenog svijeta. Nadalje, opisuju se odlike aktivnog globalnog građanina kakvog današnje društvo priželjkuje i treba. Teorijska polazišta proširuju se potpoglavljem o transformativnom učenju kao procesu stjecanja novih navika, obrazaca ponašanja

i promjeni percepcije svijeta oko sebe, a koji se smatra primjerenim pristupom za oblikovanje globalnog aktivnog građanina. Na pitanje postavljeno u samom naslovu: *Je li globalno obrazovanje za aktivno građanstvo samo mit ili i potreba?*, željelo se odgovoriti pregledom znanstvene i stručne literature na ovu temu u nacionalnom kontekstu. (Ne)postojanje znanstvenog interesa za bavljenje tematikom aktivnog globalnog građanstva u odgojno-obrazovnom kontekstu na području Republike Hrvatske odgovorit će na pitanje o relevantnosti ove teme među domaćim autorima.

2. Teorijska polazišta

2.1. Koncept globalnog obrazovanja

Kako bi odgoj i obrazovanje novih generacija mogao pratiti potrebe današnjice, potrebno je predviđati koja su to znanja, vještine, ali i vrijednosti i stavovi potrebni da bismo mogli reći da odgajamo kompetentno, odgovorno i tolerantno društvo, spremno za miran i skladan suživot u globaliziranom svijetu. Navedena pitanja su se, od devedesetih godina prošlog stoljeća (Case, 1991; Kirkwood, 2001; Ramler, 1991) pokušavala razriješiti konceptom *globalnog obrazovanja* koje bi odgojno-obrazovnim sustavima služio kao putokaz za ublažavanje negativnih posljedica globalizacije, prvenstveno onih koje se odnose na društveni aspekt čovjekovog života (Zajda, 2005). Milutinović (2013:525) piše kako „globalno obrazovanje tako predstavlja pedagoški odgovor (...) na različite aspekte globalizacije na svim životnim područjima“. Globalno obrazovanje teorijski je zamišljeno kao alat koji daje širu perspektivu međuovisnosti ekonomskog, političkog, znanstveno-tehnološkog, kulturnog i društvenog aspekta čovjekovog života. Cabezudo i suradnici (2019) ističu kako globalno obrazovanje, kao način razmišljanja, ali i stil učenja, zahvaća četiri glavna područja djelovanja i istraživanja: 1) međuovisnost globalnog prostora, 2) održivi razvoj, 3) ekološku svijest i brigu za okoliš te 4) ljudska prava, demokraciju, socijalnu pravdu i mir. Određenje globalnog obrazovanja kreće se od općenitijih do konkretnijih definicija pa tako primjerice Nacionalno vijeće za društvene studije (URL 1) definira globalno obrazovanje kao nastojanje da pojedinci shvate kako su ljudi, društva, kulture, ali i različite vrste na planetu u međuzavisnom odnosu, sa svrhom razvoja onih znanja, vještina, sposobnosti, stavova i vrijednosti (Tablica 1) koji će im pomoći da žive u svijetu kojeg karakteriziraju ograničenost prirodnih resursa, kulturna raznolikost i pluralizam te sve veća međuovisnost. Ako pogledamo tablicu, zaključujemo kako globalno obrazovanje naglasak stavlja na razvoj vještina te vrijednosti i stavova dok su činjenična znanja, iako ne zanemarena, ipak zastupljena u manjoj mjeri. Razlog tomu pronalazimo i u općenitim definicijama

globalnog obrazovanja koje naglasak stavlja na akciju, konkretno djelovanje pojedinca, intrinzično motivirano željom za promjenom i stvaranjem boljeg svijeta. Iz navedenog popisa ističu se *umijeća zajedničkog života na Zemlji* (Georgescu, 1997) kao što su primjerice empatija i osjetljivost za druge, solidarnost i tolerancija prema različitostima, uzajamno poštovanje i razumijevanje te otvorenost prema drugim kulturama i narodima.

Tablica 1. Prikaz znanja, vještina, vrijednosti i stavova koji se nastoje razviti globalnim obrazovanjem (prema Cabezudo, et al., 2019: 40-43)

Znanja	Vještine	Vrijednosti i stavovi
o procesu globalizacije, o povijesti i filozofiji univerzalnog pojma čovječnosti, o sličnostima i razlikama, o razvoju svjetskog društva	kritičko mišljenje i analiza, promjena perspektive ili multiperspektivni pristup, prepoznavanje negativnih stereotipa i predrasuda, interkulturalne komunikacijske vještine, timski rad i suradnja, empatija, dijalog, asertivnost, kreativnost, istraživanje, donošenje odluka, odnos prema medijima, znanosti i modernoj tehnologiji, rješavanje i transformacija sukoba, suočavanje sa složenim, proturječnim i nesigurnim zbivanjima	samopouzdanje, samopoštovanje i poštivanje drugih, društvena odgovornost, odgovornost prema okolišu, nepristranost, vizionarsko razmišljanje, proaktivno sudjelovanje u zajednici, solidarnost

Globalno obrazovanje uključuje sadržaje koji nadilaze nacionalne granice, povezani su s društvenim, ekonomskim, kulturnim i ekonomskim procesima koji se odvijaju u svijetu, a učenike trebaju usmjeriti prema stvaranju mirnog društva (Tye i Tye, 1992; Kirkwood, 2001; Pehlivan Yilmaz, 2023). Učenici bi kroz globalno obrazovanje trebali umjesto samo *znanja* o razviti *osjećaj* za osnovne ljudske potrebe i ljudska prava, globalne promjene, pitanja nacionalne sigurnosti, politički pluralizam, način na koji funkcionira svjetsko gospodarstvo te suradnju i solidarnost s različitim kulturama (Cleveland, 1986). Iz navedenog primjećujemo kako je upravo interdisciplinarnost važna odlika globalnog obrazovanja. Temeljem različitih definicija Mundy i suradnici (2007) izdvajaju šest načela globalnog obrazovanja koji su zajednički općim i specifičnijim određenjima i iz kojih se iščitava zahtjevnost globalnog obrazovanja: (1) pogled na svijet kao na jedan zajednički sustav, (2) predanost ideji o važnosti temeljnih ljudskih prava, (3) prepoznavanje važnosti međukulturalnog razumijevanja i tolerancije prema različitosti, (4) vjera da djelovanje pojedinca čini razliku, (5) predanost pedagoškom pristupu usmjerenom na učenika i (6) svijest o ekološkim problemima. Milutinović (2013) ističe

kako na globalno obrazovanje ne bismo trebali gledati kao na još jedan nastavni predmet koji je potrebno uvesti u škole, nego kao resurs za obogaćivanje interdisciplinarnog kurikuluma. Bitno je spomenuti kako koncept globalnog obrazovanja ne problematizira samo teme koje bi se trebale provlačiti kroz odgojno-obrazovni proces, već i način poučavanja i učenja kao i uvjete u kojima se ti procesi odvijaju. Kada govorimo o konkretnom sadržaju (Slika 1) primjećujemo prisutnost tema koje su aktualne na globalnoj razini unatrag nekoliko desetljeća, što zapravo govori kako bi učenicima u sklopu globalnog obrazovanja pažnju trebalo usmjeravati na svakidašnja događanja, informirati ih o pitanjima koja su važna ne samo na lokalnoj i nacionalnoj razini već su od značaja za cijeli svijet. Na taj način će učenici biti uključeni u zbivanja izvan samog konteksta odgojno-obrazovnih ustanova, a veća informiranost o globalnim zbivanjima i njihovo povezivanje sa svakodnevnim životom trebaju pridonijeti podizanju svijesti o pripadnosti društvu, a samim time i razvoju odgovornosti prema tom društvu. Mikro i makro pristup globalnog obrazovanja očituje se u logici predstavljanja informacija učenicima, pa se tako sugerira probleme i izazove predstavljati od lokalne prema globalnoj razini, od osobnih primjera i iskustava prema kolektivnoj problematici te od emocionalnog aspekta određenih problema prema racionalnim činjenicama (Cabezudo et al., 2019). Georgescu (1997) navodi kako globalno obrazovanje prije svega treba biti proces anticipativnog, sveobuhvatnog, participativnog, situacijskog i transformativnog učenja kako bi se mlade generacije mogle suočavati s izazovima globalnog svijeta i aktivno sudjelovati u stvaranju bolje i održivije budućnosti, odnosno postati aktivni, globalni građani.

Slika 1. Sadržaj kojeg obuhvaća koncept globalnog obrazovanja (Cabezudo, et al., 2019:20)

2.2. Aktivno globalno građanstvo

Iako je inicijalna ideja koncepta globalnog obrazovanja potaknuta svijest o odgovornosti pojedinca za cjelokupno društvo i utjecaju posljedica određenih promjena na sve aspekte čovjekovog života, ipak u dovoljnoj mjeri ne eksplicira konkretno djelovanje. S druge strane, termin *građanstvo* implicira određena prava, ali i odgovornosti te na taj način konkretizira rezultat globalnog obrazovanja (Davies, 2006). Odgoj i obrazovanje za aktivno (u nekim izvorima i *demokratsko* ili *participativno*) građanstvo podrazumijeva usvajanje kulture prava, ali i odgovornosti kroz stjecanje kompetencija za aktivnu participaciju u demokratskom društvu (Eurydice, 2012). Pridjev *globalno* jasnije opisuje građanina koji nije definiran teritorijalnim granicama ni etničkom pripadnošću već se njegova prava, obaveze i odgovornost odnose na društvo svijeta u cjelini. Globalni aktivni građanin uključen je u učenje i razvoj osobne etike; kreativan je, kritičan i proaktivan mislilac; pri razmatranju pitanja održivosti i općeg dobra uzima u obzir složenost i međuovisnost svijeta; ima razvijenu empatiju; djeluje suradnički i interkulturalno prilikom rješavanja lokalnih i globalnih problema; znatiželjan je i iskazuje pripadnost društvu (Winter-Simat et al., 2017). Aktivnost, odnosno participacija nije vezana samo uz podržavanje demokratskog društva putem izbora, što je vrlo česta asocijacija, već je, šire gledano, vezana uz sudjelovanje u donošenju odluka koje utječu na život pojedinca na različitim razinama. Zbog toga se aktivno građanstvo sagledava u sudjelovanju u političkom djelovanju, civilnom društvu, životu zajednice i posjedovanju vrijednosti potrebnih za aktivno građanstvo. De Weerd i suradnici (2005) navode sedam indikatora aktivnog građanstva iz kojih se iščitavaju mogućnosti uključivanja osoba u procese donošenja odluka: volontiranje, organiziranje različitih aktivnosti namijenjenih zajednici, izlazak na političke izbore, sudjelovanje u radu političkih stranaka, angažman u mirnim prosvjedima, uključivanje u javne rasprave te sudjelovanje u interesnim skupinama.

2.3. Transformativno učenje u funkciji razvoja *aktivnog globalnog građanina*

Slavich i Zimbardo (2012) nastoje objasniti transformativno poučavanje kao proces u kojem nastavnik osigurava uvjete da učenici kroz mijenjanje stavova, vrijednosti i stjecanje vještina povezanih sa samim učenjem, mogu ovladati novim nastavnim sadržajem. Razlika naspram tradicionalnog poučavanja upravo je u tome što naglasak nije samo na usvajanju znanja ili stjecanju novih vještina već se naglašava i treća, vrlo bitna komponenta nastavnog procesa, a to je razvijanje odnosa prema učenju i osobni rast učenika. Prema tome, zadatak transformativne nastave nije samo prijenos važnih informacija učenicima, već

pružanje iskustava koja će potaknuti promjenu u načinu na koji učenici uče, žive i percipiraju svijet oko sebe (Slavich u Zinn et al., 2005). Izdvajaju se tri načela transformativnog poučavanja (Slavich i Zimbardo, 2012): (1) usvajanje znanja i savladavanje nastavnog sadržaja, (2) poboljšavanje strategija učenja i istraživanja te (3) promicanje pozitivnih stavova, vrijednosti i uvjerenja. Nastavni proces, temeljen na postavkama transformativnog učenja i poučavanja, rezultira povećanom reflektivnošću učenika o događajima i procesima koji se događaju i izvan odgojno-obrazovnih ustanova, zahvaljujući povezivanju nastavnog sadržaja s konkretnim životnim situacijama i poticanjem kritičkog mišljenja o zbivanjima u stvarnom svijetu (Singer-Brodowski, 2022). Do promjene perspektive, odnosno gledišta na svijet oko sebe, dolazi kroz različite etape u kojima učenik kritički osvještava činjenicu da okolina u kojoj živi, njegova kultura i ustaljeni obrasci utječu na pounutrene stavove, vrijednosti i uvjerenja. Na taj način učenici razvijaju sposobnost osvještavanja vlastitog načina razmišljanja i osjećaja koji se javljaju prema određenim situacijama izvan odgojno-obrazovnih ustanova, razvijaju društvenu odgovornost kroz svijest o uzročno-posljedičnoj vezi između svojih stavova, razmišljanja i uvjerenja te globalnih problema, ali i shvaćanje da su dio skupine koju pogađaju različiti društveni izazovi (Cabezudo et al. 2019). Efikasnost transformativnog učenja i poučavanja potvrđena je u nekim eksperimentalnim istraživanjima (Battin, 2017; Pavlakis i Giotopoulos, 2018; Yee et al., 2019), koji pokazuju da je primjena transformativnog poučavanja dovela do promjene određenih vjerovanja, pozitivnih stavova i ponašanja kod ispitanika, primjerice, do razvijanja empatije ili pak kritičkog mišljenja. Cranton (2016) navodi kako transformativno učenje rezultira promjenom u svjetonazoru i djelovanju pojedinca (ali i grupe), produblјivanjem samosvijesti te širenju vidika i otvorenosti prema novim iskustvima. Možemo reći kako transformativni proces učenja i poučavanja omogućuje pojedincima usvojiti nove navike, način razmišljanja, ali i promjenu uvjerenja i stavova kroz refleksiju prilikom rješavanja problema i suprotstavljanja starih i novih iskustava. Proces transformativnog učenja i poučavanja možemo smatrati jednim od primjerenijih pristupa u promicanju vrijednosti ranije objašnjenih koncepata aktivnog građanstva i globalnog obrazovanja, upravo zbog zahtjeva da učenje treba nadilaziti kognitivnu domenu, odnosno zahvaćati i emocionalnu i ponašajnu (Wood, et al., 2018). Cabezudo i suradnici (2019) navode kako se transformativni proces učenja i poučavanja može povezati s globalnim obrazovanjem kroz četiri faze: analizu trenutačne problematične situacije u čovjekovom okruženju, alternativnu ideju kako bi određena situacija mogla izgledati, razvijanje skupa kompetencija koje njeguju demokratičnost i promjenu prema aktivnom, globalnom i odgovornom društvu. U svakoj od navedenih etapa podrazumijeva se proces preuzimanja odgovornosti i donošenja odluka, s ciljem unaprjeđenja znanja i ostvarivanjem određene promjene na mikro i/ili makro razini zajednice.

Empirijska potvrda navedenog sadržana je u rezultatima istraživanja koje su proveli Siritheeratharadol i suradnici (2023), a koji pokazuju da je primjena načela transformativnog učenja kod eksperimentalne skupine studenata prilikom obrazovanja u području aktivnog globalnog građanstva rezultirala većim promjenama na kognitivnoj, emocionalnoj i ponašajnoj razini u odnosu na kontrolnu skupinu na koju se u programu aktivnog globalnog građanstva nije primjenjivalo transformativno učenje (statistički značajna razlika od 0.5).

3. Metodologija istraživanja

Za potrebe ovog rada primijenjena je *desk*-metoda istraživanja kojom se, kroz analizu već postojećih objavljenih radova hrvatskih autora koji se bave tematikom globalnog obrazovanja i aktivnog globalnog građanstva u odgojno-obrazovnom kontekstu, nastojao dati uvid u postojanje znanstvenog i stručnog interesa za bavljenje ovom temom kod nas. Relevantnost nekog koncepta može se između ostalog utvrditi i razinom istraživačkog interesa, stoga je važno odrediti postoji li istraživačka praksa u području globalnog obrazovanja i obrazovanja za aktivno građanstvo u hrvatskom odgojno-obrazovnom kontekstu. Prema Lamza Posavec (2021: 251) prednost korištenja *desk*-metode istraživanja je „(...) proučavanje dinamike društvenih pojava u određenom vremenskom razdoblju (...)“ što odgovara kontekstu istraživanja. Predmet ovog istraživanja je pregled znanstvenih i stručnih radova koji problematiziraju globalno obrazovanje i/ili odgoj i obrazovanje aktivnog globalnog građanina, pisanih od strane hrvatskih autora, s ciljem da se identificira, utvrdi i analizira postojanje istraživačkog interesa za bavljenje navedenom tematikom. Sukladno predmetu i postavljenom cilju istraživanja, formulirani su sljedeći istraživački zadaci:

1. Dati pregled cjelovito dostupnih znanstvenih i stručnih radova hrvatskih autora, u kojima se problematizira globalno obrazovanje i/ili odgoj i obrazovanje aktivnog globalnog građanstva;
2. Klasificirati dostupne radove prema autorima, vrsti rada, časopisu u kojem je objavljen i godini objave.

Dostupna literatura pretražena je na portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih radova HRČAK, koji daje uvid u hrvatske znanstvene i stručne časopise s otvorenim pristupom te CRORIS informacijski sustav znanosti Republike Hrvatske koji obuhvaća i CROSBI, hrvatsku znanstvenu bibliografiju. Prilikom pretrage korištene su sljedeće ključne riječi: *globalno obrazovanje, aktivno građanstvo, globalni građanin, odgoj i obrazovanje za aktivno građanstvo*. S obzirom da se u odgojno-obrazovnom kontekstu Republike Hrvatske aktivna i odgovorna

građanska uloga učenika osnažuje kroz međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje², pretraga radova proširena je dodatnim ključnim riječima *građanski odgoj i obrazovanje, građanska kompetencija, međupredmetna tema građanski odgoj i obrazovanje*.

4. Rezultati

Nakon primjene kriterija odabira radova: hrvatski autor, cjeloviti radovi, radovi objavljeni od 2005. godine te nakon eliminacije dupliranih radova, priručnika, knjiga i nastavnih materijala u konačni pregled uvrštena su 22 rada koja se u svom sadržaju dotiču problematike globalnog obrazovanja i obrazovanja aktivnog građanstva (Tablica 2). Iz pregleda je vidljivo kako je podjednak broj izvornih znanstvenih i preglednih radova (7), pet je stručnih radova u kojima se u određenoj mjeri problematizira globalno obrazovanje i obrazovanje aktivnog građanina te tri prethodna priopćenja. Iako je dobiveni uzorak malen, distribucija radova prema godini objave pokazuje da je najviše radova (3) objavljeno 2013., 2019. i 2021. godine. Možemo pretpostaviti kako je porast broja objavljenih i dostupnih radova na ovu temu u posljednjih nekoliko godina povezan s Odlukom o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj³, donesenoj 2019. godine, s obzirom da je ova međupredmetna tema vrlo usko povezana s razvojem građanskih kompetencija i promicanjem uloge aktivnog građanina. S druge strane, istraživanje koje je provela Pehlivan Yilmaz (2023), pretraživanjem baze WoS (Web of Science) s ciljem analize trendova znanstvenog istraživačkog rada na temu globalnog obrazovanja također pokazuje da je najviše objavljenih radova na zadanu temu bilo upravo 2019. godine.

Broj dostupnih radova koji su uvršteni u ovaj pregled nije zanemariv, no s obzirom da je pretragom obuhvaćeno razdoblje od 18 godina, smatramo kako tema globalnog obrazovanja i obrazovanja aktivnog (*demokratskog/participativnog*) građana ostavlja širok prostor znanstvenog istraživanja na nacionalnoj razini.

² MZO. (2019). Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, dostupno na: https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/GOO_kurikulum.pdf

³ MZO. (2019). Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html

Tablica 2. Pregled radova prema autoru, naslovu rada, vrsti rada i časopisu u kojima su objavljeni, poredanih prema godini objave

Autor	Naslov rada	Vrsta rada	Časopis	Godina objave
Berto Šalaj	<i>Političko obrazovanje u školama: nepotrebna politizacija obrazovanja ili važan uvjet demokracije? Slučaj Engleske</i>	Izvorni znanstveni rad	Politička misao	2005.
Elvi Piršl, Orjana Marušić-Štimac, Alessandra Pokrajac-Bulian	<i>Stavovi učenika i nastavnika o građanskom odgoju i ljudskim pravima</i>	Izvorni znanstveni rad	Metodički obzori	2007.
Bojana Čulum, Jasminka Ledić	<i>Učenje zalaganjem u zajednici - integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana</i>	Pregledni rad	Revija za socijalnu politiku	2010.
Zdenko Braičić	<i>Globalno učenje ili obrazovanje: izazov za suvremenu nastavu geografije</i>	Prethodno priopćenje	Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje	2012.
Saša Puzić, Branislava Baranović	<i>Društveni aspekti matematičkog obrazovanja</i>	Pregledni rad	Revija za socijalnu politiku	2012.
Marina Diković	<i>Značaj razrednoga ozračja u građanskom odgoju i obrazovanju</i>	Pregledni rad	Pedagogijska istraživanja	2013.
Marija Sablić	<i>Sadržaji građanskoga odgoja i obrazovanja u Nacionalnom okvirnom kurikulumu</i>	Pregledni rad	Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi	2013.
Ksenija Rukavina Kovačević	<i>Građanski odgoj i obrazovanje u školi – Potreba ili uvjet?</i>	Izvorni znanstveni rad	Riječki teološki časopis	2013.
Marija Buterin, Stjepan Jagić	<i>Razvoj interkulturalne kompetencije u kontekstu kurikulumskih promjena</i>	Pregledni rad	Acta Iadertina	2014.
Anita Grubišić, Višnja Rajić	<i>Pripremljenost budućih učitelja primarnog obrazovanja za nastavu Građanskog odgoja i obrazovanja</i>	Prethodno priopćenje	Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje	2014.

Marina Diković	<i>Metode poučavanja i učenja u kurikulumskome pristupu Građanskom odgoju i obrazovanju</i>	Izvorni znanstveni rad	Školski vjesnik	2016.
Monika Pažur	<i>Pregled razvoja građanskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj od 1999. godine do danas</i>	Stručni rad	Školski vjesnik	2017.
Monika Pažur, Vesna Kovač	<i>Demokratsko školsko vođenje: Analiza dosadašnjih istraživanja i otvorena pitanja</i>	Pregledni rad	Metodički ogledi	2018.
Ines Tuđan	<i>Implementacija građanskog odgoja i obrazovanja u nastavi geografije</i>	Stručni rad	Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje	2018.
Marina Diković, Tina Drenjančević	<i>Aktivnosti mladih u društvenoj zajednici – mišljenje studenata (budućih nastavnika)</i>	Izvorni znanstveni rad	Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja	2019.
Ivanka Rajh, Zdravka Biočina	<i>Utjecaj internacionalizacije na stavove studenata prema okolišnom aktivizmu</i>	Izvorni znanstveni rad	Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti	2019.
Elvira Gotal	<i>Dokudah – dokumentarni film kao edukacija u predahu u knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu</i>	Stručni rad	Vjesnik bibliotekara Hrvatske	2019.
Željka Ivković Hodžić, Marina Matešić	<i>Od uprave do studenta: tri perspektive o ljudskim pravima u visokom obrazovanju</i>	Izvorni znanstveni rad	Školski vjesnik	2021.
Marina Diković	<i>Procjena studenata o dijalogu i argumentiranju u društvu i školi</i>	Prethodno priopćenje	Informatol	2021.
Igor Nikičić, Zoran Komesarović	<i>Perspektive utjecaja provedbe kurikuluma Građanskoga odgoja i obrazovanja na skriveni kurikulum u školama</i>	Pregledni rad	Magistra ladertina	2021.
Ivana Jarebić	<i>Globalizacija u obrazovnom sustavu i očuvanje trogirске kulturne baštine</i>	Stručni rad	Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje	2022.
Iva Naranda	<i>Promicanje demokratskih vrijednosti u doba umjetne inteligencije u II. Osnovnoj školi Čakovec</i>	Stručni rad	Media, culture and public relations	2022.

5. Zaključak

U ovom radu nastojao se dati kratak teorijski pregled koncepta globalnog obrazovanja i obrazovanja za aktivno građanstvo s osvrtom na transformativni proces učenja, kao pozadinski proces navedenih koncepata. Desk-metodom istraživanja pronađena su 22 znanstvena i stručna rada hrvatskih autora koji odgovaraju postavljenim kriterijima pretraživanja. Iako na temelju dobivenih rezultata ne možemo reći da tema globalnog obrazovanja i obrazovanja aktivnih građana nije obrađivana, smatramo kako postoji veliki prostor za bavljenje ovom temom. Također, svjesni ograničenja ovog pregleda (primjerice izostanak tematske analize odabranih radova), ne možemo zaključiti ni da je hrvatskim autorima tema globalnog obrazovanja i obrazovanja za aktivno građanstvo potpuna nepoznanica. U skladu s društvenim potrebama i internacionalnim trendovima u istraživanju globalnog obrazovanja, građanske kompetencije i obrazovanja za aktivno građanstvo, smatramo kako je potrebno intenzivnije znanstveno i stručno bavljenje ovom problematikom na nacionalnoj razini, a doprinos ovog rada prepoznajemo upravo u činjenici da može služiti kao poticaj za znanstvena i stručna promišljanja o temi obrazovanja za aktivno i globalno građanstvo.

6. Literatura

1. Battin, J. V. (2017). Higher education leaders' transformative learning and leadership experiences responding to student drug abuse (Doktorska disertacija). Walden University ScholarWorks. Dostupno na: <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/4124/>
2. Case, R. (1991). Key elements of a global perspective. *Social Education*, 57, 318-325. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?id=EJ476723>
3. Cabezudo, A., Cicala, F., de Bivar Black, M. L., Carvalho da Silva, M. (2019). Global Education Guidelines – Concepts And Methodologies On Global Education For Educators And Policy Makers. North-South Centre of the Council of Europe. Dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/north-south-centre/global-education-resources>
4. Cleveland, H. (1986) The world we're preparing our schoolchildren for. *Social Education*. 21, 416-423.
5. Cranton, P. (2016). *Understanding and Promoting Transformative Learning: A Guide to Theory and Practice*. Stylus Publishing LLC. Sterling, Virginia.
6. Davies, L. (2006) Global citizenship: abstraction or framework for action?, *Educational Review*, 58:1, 5-25, Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00131910500352523>
7. De Werd, M., Gemmeke, M., Rigter, J., Van Rijn, C. (2005). Indicators for Monitoring Active Citizenship and Citizenship Education. Final report. Research Report for European Commission/DG. EAC. Dostupno na: <https://silo.tips/download/indicators-for-monitoring-active-citizenship-and-citizenship-education-final-rep>

8. Eurydice (2012). Citizenship Education in Europe. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (P9 Eurydice Policy Support) Dostupno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139EN.pdf.
9. Georgescu, D. (1997) Global education charter. NORTH-SOUTH CENTRE, Council of Europe. Dostupno na: <https://rm.coe.int/168070f05d>
10. Keeley, B. (2007). Human Capital: How what you know shapes your life, OECD Insights, OECD Publishing, Paris. Dostupno na: <https://doi.org/10.1787/9789264029095-en>.
11. Kempin Reuter, T., Moak, S. (2021). Developing Global Citizens through International Studies: Enhancing Student Voices and Active Learning in Short-Term Study Abroad Courses. *International Studies Perspectives*. Volume 23, Issue 4: 353–374. Dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/356979609>
12. Kirkwood, T.F. (2001). Our global age requires global education: Clarifying definitional ambiguities. *The Social Studies*, 92, 10-15. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00377990109603969>
13. Lamza Posavec, V. (2021). Metodologija društvenih istraživanja: Temeljni uvidi. Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb.
14. Maroević-Kulaga, J. (2016). Povezanost obrazovanja za demokratsko ili aktivno građanstvo s nastavom katoličkog vjeronauka. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: [http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/7416/1/DOK.%20RAD%20\(%20J.%20Maroevic-Kulaga\)%20-%20FINAL.pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/7416/1/DOK.%20RAD%20(%20J.%20Maroevic-Kulaga)%20-%20FINAL.pdf)
15. Milutinović, J.J. (2013). Socijalni rekonstrukcionizam i globalno obrazovanje. Teme – Časopis za društvene nauke. 02: 517-533. Dostupno na: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=160637>
16. Morais, Duarte B., Anthony C. Ogden. 2010. Initial Development and Validation of the Global Citizenship Scale. *Journal of Studies in International Education* 15 (5): 445–66. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?id=EJ943119>
17. Mundy, K., Manion, C., Masemann, V., i Haggerty, M. (2007). Charting global education in Canada's elementary schools: Provincial, district and school level perspectives. Toronto Canada. Dostupno na: <http://globalclassroom.unicef.ca/pdf/ChartingGlobalEducationinElementarySchools.pdf>
18. Pavlakis, M., Giotopoulos, G. (2018). Enhancing empathy in transformative learning contexts. 3rd Biennial Conference of the Network, University of Milano-Bicocca, Italy. Dostupno na: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2582514>
19. Pehlivan Yılmaz, A. (2023). Trends of global education studies in social studies education: 2000-2023. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*. 4. 77-91. Dostupno na: <https://www.researchgate.net/publication/369465681>
20. Vijeće Europske Unije (2018). Preporuka Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))
21. Ramler, S. (1991). Global Education for the 21st Century. *Educational Leadership*, 48(7), 44–47. Dostupno na: https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_199104_ramler.pdf
22. Siritheratharadol, Peenithi & Tuntivivat, Sudarat & Intarakamhang, Ungsinun. (2023). Effects of a Transformative Learning Program for Developing Active Global Citizenship among Thai Students. *European Journal of Educational Research*. 12. 749-758. Dostupno na: https://pdf.eu-jer.com/EU-JER_12_2_749.pdf

23. Slavich G. M. (2005). Transformational teaching u: Zinn T. E., Saville B. K., Williams J. L. (Eds.), *Essays from e-xcellence in teaching*, 2005. Dostupno na: <https://teachpsych.org/ebooks/eit2005/index.php>
24. Slavich, G. M., Zimbardo, P. G. (2012) Transformational teaching: Theoretical underpinnings, basic principles, and core methods. *Educational Psychology Review* 24/4. 569–608. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23162369/>
25. Singer-Brodowski, M. (2023) The potential of transformative learning for sustainability transitions: moving beyond formal learning environments. *Environment, Development and Sustainability*. Dostupno na: <https://doi.org/10.1007/s10668-022-02444-x>
26. Siritheeratharadol, Peenithi & Tuntivivat, Sudarat & Intarakamhang, Ungsinun. (2023). Effects of a Transformative Learning Program for Developing Active Global Citizenship among Thai Students. *European Journal of Educational Research*. 12. 749-758 Dostupno na: <https://www.eu-jer.com/effects-of-a-transformative-learning-program-for-developing-active-global-citizenship-among-thai-students>
27. Tye, B. B., Tye, K A. (1992). *Global education: A study of school change*. State University of New York Press. Dostupno na: <https://eric.ed.gov/?id=ED442679>
28. UNESCO (2021). *Reimagining Our Future Together a new social contract for education*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris, France. Dostupno na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en>
29. Zajda, J. (2005). Global trends in education and academic achievement. U: J. Zajda (ur.), *International handbook on globalisation, education and policy research*. Dordrecht: Springer.
30. Yee, J., Raijmakers, B., Ichikawa, F. (2019). Transformative learning as impact in social innovation. *Design and Culture*, 11(1), 109-132. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/17547075.2019.1567984>
31. Winter-Simat, N., Wright, N., Hee-jeong Choi, J. (2017) Creating 21st Century Global Citizens. A design-led systems approach to transformative secondary education for sustainability, *The Design Journal*, 20:sup1, S1651-S1661. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14606925.2017.1352688>
32. Wood, B. E., Taylor, R., Atkins, R., Johnston, M. (2018). Pedagogies for active citizenship: Learning through affective and cognitive domains for deeper democratic engagement. *Teaching and Teacher Education*, 75, 259-267. Dostupno na: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.07.007>

mrežni izvori:

1. Url 1: The National Council for the Social Studies: Position statements of Global and International Education in Social Studies: <https://www.socialstudies.org/position-statements/global-and-international-education-social-studies>

GLOBAL EDUCATION FOR ACTIVE CITIZENSHIP - MYTH OR NECESSITY?

Abstract

At a time of numerous environmental, social and political disasters, expectations from the education system are growing. The desire for our children and future generations to become informed, active and engaged citizens with a developed sense of responsibility towards the immediate and wider community, and ultimately to contribute to the quality of life at the local, national and international level, requires that educational systems pay greater attention education about global issues and for global issues. The concept of global education, created in the 90s of the last century, implies a transformative learning process in which there is a change of perspective about the world we live in and somewhat utopianly strives to create a just world in which human rights are respected and strives for equality and equality of all citizens. Numerous documents describe an *active global citizen* who succeeds in transforming society into an equal, sustainable and peaceful community through the active participation of each individual. The aim of this paper was to determine, by analyzing the available scientific and professional literature, the (non)existence of scientific and research interest in dealing with the topic of active global citizenship in the educational context of the Republic of Croatia, and to determine whether this topic in the national context is just a myth or a need expressed through scientific and professional publications.

Keywords: global education, personal development, solidarity, transformative learning, inclusion